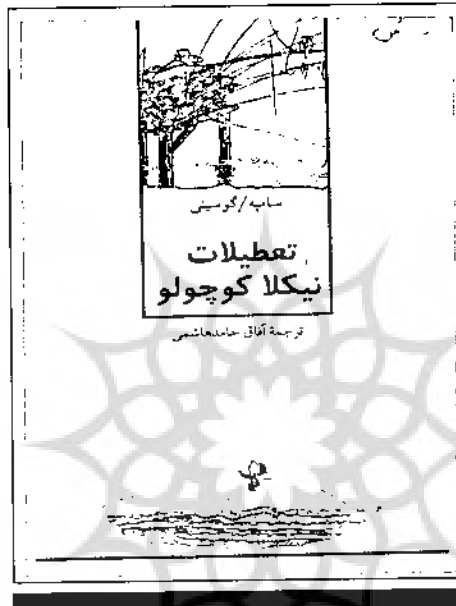

خط خاطره در دستور داستان

روح الله مهدی پور

عنوان کتاب: تعطیلات نیکلا کوچولو
نویسنده: سامیه - گوسینی
مترجم: آفاق حامد هاشمی
ناشر: سروش
نوبت چاپ: اول - ۱۳۷۹
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
تعداد صفحات: ۱۵۹ صفحه
بها: ۵۰۰ تومان

اجتماعی ادبیات و به ویژه ادبیات داستانی که «ایجاد وحدت انسانی» است، مطرح می‌شود.

پیش از این نیز کتاب «مشهور به شیلا کیبیر»^۱ با همین حال و هوا، به فارسی ترجمه شده بود. در آن کتاب هم که به صورت مجموعه داستان‌های کوتاه و به هم پیوسته نوشته شده، نوجوانی به نام شیلا تاپمن، به تعطیلات تابستانی می‌رود و در آن جا ضمن بازی و تفریح و ورزش، با دوستان زیادی آشنا می‌شود. ماجراهای شیلا تاپمن، در آمریکا می‌گذرد و ماجراهای نیکلا در اروپا، همانندی ماجراها و رفتارها و بازی‌ها در دو کتاب و شباهت آن با ماجراها و بازی‌ها و رفتارهایی که ممکن است از کودکان و نوجوانان ایرانی سر بزند، نشان دهنده این واقعیت است که کودکان و نوجوانان، علی‌رغم تفاوت در زبان و نژاد و مرز و مذهب، دنیای یگانه‌ای دارند و همین دنیای مشترک است که آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد.

به عنوان نمونه، در کتاب «مشهور به شیلا کیبیر» به بازی (اسم، فامیلی، شهر، خوراک، حیوان) اشاره شده که در تعطیلات نیکلا هم هست. در صفحه ۳۰ و ۳۱ کتاب می‌خوانیم:

«آقای لاترنو گفت من یک بازی معرکه بلدم. همه یک کاغذ و یک مداد بردارید. من یکی از حروف الفبا را می‌گویم و شما باید اسم پنج تا کشور، پنج تا حیوان و پنج تا شهر را بنویسید که با آن حرف شروع می‌شود...»^۲ و همین بازی نزد کودکان و نوجوانان ایرانی نیز طرفداران زیادی دارد.

همان طور که در سطرهای پیشین گفته شد، از لحاظ ریخت‌شناسی داستانی، داستان‌های مجموعه «تعطیلات نیکلا کوچولو» از نوع داستان‌های به هم پیوسته است. ویژگی این کتاب، همانند کتاب «مشهور به شیلا کیبیر» فصل‌بندی آن است.

اصولاً فصل‌بندی، برای رسیدن به چند هدف صورت می‌گیرد که مهم‌ترین آن به این شرح است:
الف - فاصله‌گذاری زمان

با لحن طنزآلود و زبانی روان و شیرین، نوشته شده است. نظر به این که رویدادها و ماجراهای کتاب، هم‌عرض هم و با کنشگری نوجوانانی فراهم آمده است که در همه فصل‌ها حضور دارند، می‌توان کتاب را مجموعه داستان‌های به هم پیوسته نامید.

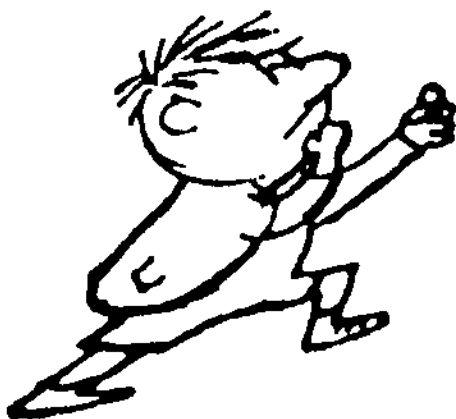
ترجمه این کتاب و آثار مشابه، کودکان و نوجوانان کشور را با نحوه زیست هم‌سن و سالان خود در سایر کشورها آشنا می‌سازد و بدین ترتیب، مهم‌ترین رسالت

نیکلا که در تعطیلات پایان هفته، همراه پدر و مادر به کنار دریا رفته و چند روز را بیرون از شهر و به دور از دغدغه مشق و مدرسه استراحت کرده، رفتارهای گوناگونی از پدر و مادر و بقیه آدم‌ها دیده است. ماجراهایی کوچک و معمولی که در ذات خود، سرشار از طنزی فرح‌بخش و شاد است. تعطیلات تابستان فرا می‌رسد و نیکلا با همکلاسی‌ها به اردوی تابستانی می‌رود. این بار نیکلا، بدون پدر و مادر، زندگی جدیدی را تجربه می‌کند. در اردوگاه اتفاقاتی رخ می‌دهد که شنیدنی و خواندنی است.

سخن مشهور «سفر، مرد را پخته می‌کند»، فقط در مورد مردان و پیرمردان گفته نشده، بلکه منظور از مرد در کلام بالا، «انسان» است؛ فارغ از جنسیت و سن. مسافرت و زندگی در سفر، برای کودکان و نوجوانان نیز لازم است. به طور خلاصه، سفر فایده‌های بسیار دارد؛ از جمله:

- ۱- آماده شدن برای زندگی مستقل
- ۲- روی پای خود ایستادن
- ۳- کسب تجربه
- ۴- اعتماد به نفس

و همه موارد بالا، به ویژه برای نوجوانان، تمرین خوبی برای زندگی محسوب می‌شود. «تعطیلات نیکلا کوچولو» مجموعه‌ای از داستان‌های خاطره‌وار است که

با توجه به پیش‌گفتار کتاب که در آن فشرده‌ای از سرگذشت هنری پدیدآورندگان آمده است و هم‌چنین مؤخره کتاب، معلوم می‌شود که داستان‌های مجموعه مورد بحث، محصول ذهن و زبان دو هنرمند است. یعنی دست‌کم از دو زبان برای آفرینش اثر استفاده شده است؛ یکی زبان نثر که ظاهراً توسط گوسینی نوشته شده و دیگری زبان «تصویر» که به دست سامیه، ترسیم شده است. همان‌طور که در مؤخره کتاب آمده، گاهی گوسینی، براساس طرح‌ها و تصویرهایی که همکارش سامیه، می‌کشیده، متن داستانی را تهیه می‌کرده است.

«زبان تصویر» به لحاظ این که «دیداری» است، کارایی و اثربخشی بیشتری دارد و اساساً وجود تصویر در ادبیات داستانی گروه نوجوان (حتی به روش سیاه قلم)، ضمن کمک به فضاسازی، واقع‌گرایی و حقیقت‌مانندی در نتیجه، باورپذیری داستان را افزایش

ب - فاصله‌گذاری مکان

ج - فاصله‌گذاری موقعیت، به منظور نشان دادن چند رویداد هم‌زمان و هم‌سرشت که در شکل ظاهری از هم جدا و مستقلند، اما در پیرنگ کلی داستان، سخنی نامرئی، تمام آن‌ها را به هم متصل می‌سازد. ویژگی دیگر این کتاب، استفاده از روایت منقول است. روایت منقول، یکی از سرگردهای دخالت نویسنده در پیش‌متن داستان است که در ابتدای هر فصل جدید داستان می‌آید و رویدادهای پیش از فصل را نقل می‌کند. نویسنده، البته از به کارگیری این سرگرد مداخله‌گرانه، دو هدف را پیش رو دارد:

۱- زمان را کوتاه می‌کند و به قول معروف، تلخیص در زمان انجام می‌دهد. با این کار، از بازگویی مقاطعی از زمان که در پیشبرد طرح داستان، ارزش چندانی ندارند، جلوگیری می‌شود.

۲- سرعت داستان را زیاد می‌کند.

گوسینی، در این کتاب، پیش از هر فصل، در زیر تصویرهایی که شمای کلی آن فصل را نشان می‌دهد. به کمک چند سطر، مقدمه فصل را جستارگشایی می‌کند.

۳- نویسنده با این روش، به خواننده پیش‌آگاهی می‌دهد.

خصیصه دیگر داستان‌نویسی نویسنده کتاب مورد بحث، استفاده از شخصیت‌های تصادفی است. شخصیت‌های تصادفی، آدم‌هایی هستند که ممکن است یک بار یا بیشتر در صحنه‌های داستان (مخصوصاً داستان‌های به هم پیوسته) ظاهر شوند. با این همه، وجودشان برای خلق رویداد داستان و یا پیشبرد آن ضروری است. به طور کلی، کاراکترهای تصادفی، برای منظورهای زیر به داستان راه پیدا می‌کنند:

الف - صحنه‌ها را واقعی نشان می‌دهند.

ب - تصویرهایی از حال و هوای صحنه‌ها به دست می‌دهند.

در آیزودهای گوناگون «تعطیلات نیکلا کوچولو»، غیر از «نیکلا»، «روفو»، «کلوتر»، «یلن» و «کربن» و پدر و مادر نیکلا که تقریباً در همه یا بعضی از فصل‌ها، نقش و حضور دارند، بقیه آدم‌ها، تصادفی‌اند. داستان‌های این کتاب در هر فصل، پیرنگ مستقلی دارند و در مجموع، داستان‌هایی حادثه‌محورند تا شخصیت‌مدار.

سنگینی اصلی داستان در روایت، بر شانه‌های روایتی خاطره‌گونه گذاشته شده است. نویسنده با استفاده از ابزارها و عناصر داستانی، کوشیده خط خاطره را کم‌رنگ و دستور زبان داستان را پررنگ‌تر کند. معمولاً وقتی که زمان گذشته باشد و داستان از زاویه اول شخص مفرد (من راوی) روایت شود، جداسازی خاطره از داستان و در نغلتیدن به وادی خاطره، خیلی دشوار است. گوسینی در این کتاب، با فضاسازی و صحنه‌پردازی دقیق و به کارگیری دیالوگ، از خط خاطره، فاصله گرفته است.

زبان معیار، در حوزه ملی، آشناتر و مسلط‌تر باشد، پاکی و پیراستگی اثر ترجمه شده بیشتر خواهد بود. یعنی، بخش اعظمی از روانی و سلامت نثر و زبان داستان را باید به حساب چیره‌دستی و آمادگی مترجم گذاشت.

با این همه، نثر کتاب، ساده و روان است، اما در مواردی، به هم‌ریختگی نحوی در کتاب دیده می‌شود که با توجه به سن مخاطبان و ضرورت حفظ سلامت زبان و لزوم رویکردهای زبان‌آموزی در ادبیات داستانی، به عنوان عرصه اصلی زبان‌سازی و زبان‌آموزی، دقت بیشتر در این زمینه، احساس می‌شود. به هر تقدیر، مترجم می‌توانست با احساس مسؤلیت بیشتری، ترجمه‌ای پاکیزه‌تر پدید آورد. به عنوان نمونه، به قسمتی از به هم ریختگی و شتاب در معادل‌یابی و بی‌دقتی در ساختار نحوی جمله اشاره می‌کنیم:

«من، خیلی خوشحال بودم که برگشته بودیم خانه، اما دوست‌هایی که تو مسافرت پیدا کرده بودم، این‌جا نبودند و دوستانی که این‌جا داشتیم هم هنوز مسافرت بودند....»^۲

پانویس:

- ۱- مشهور به شیلای کبیر / جودی بلوم / بازنویسی روح‌الله مهدی‌پور عمرانی / نشر روزگار / چاپ اول ۱۳۷۷
- ۲- تعطیلات نیکلا کوچولو / سامیه و گوسینی / ترجمه آفاق حامد هاشمی / سروش / چاپ اول ۱۳۷۸ / صفحه ۲۰ - ۲۱
- ۳- پیشین / صفحه ۶۵.

